

GELIJKHEID EN VERSCHIL: DE ZOEKTOCHT NAAR BALANS¹

tekst: Vincent Smit

Steden zijn een laboratorium van maatschappelijke verhoudingen en daarmee ook een arena van maatschappelijke strijd. In de steden liggen voorbeelden van gelijkheid, ongelijkheid en verschil voor het oprapen. In de steden woont een conglomeraat aan groepen met geheel verschillende achtergronden en identiteiten. Deze heterogeniteit is in de laatste decennia sterk toegenomen, niet alleen door migratie en globalisering, maar ook door een grotere differentiatie binnen de autochtone populatie².

Sinds jaar en dag is een vast thema in het beleid van stedelijke ontwikkeling de vraag of en hoe de stad er voor iedereen is. Is de stad open voor nieuwe bevolkingsgroepen? Is of dreigt er een onaanvaardbare kloof tussen arm en rijk, blank en zwart, laag en hoog opgeleid in de stad? Het bestrijden van sociaal-ruimtelijke segregatie is een belangrijk thema in vele stedelijke beleidsnota's. Het thema van gelijkheid is dus ook een stedelijk thema.

In deze bijdrage wil ik ingaan op de verhouding tussen "gelijkheid" en "verschil" in het domein van het stedelijk wonen. Wonen moet iedereen en het is daarmee een persoonlijk beladen thema. Wonen is steevast een belangrijk onderdeel van elke stedelijke beleidsagenda die zich onder meer richt op de kwaliteit van de stad zelf en op de plaats van de stad in het internationale krachtenveld. Daarom wordt in het stedelijk woonbeleid voortdurend geschakeld en gebalanceerd tussen het denken en doen in termen van *gebied* (stad, wijk, buurt) en denken en doen in termen van *bevolking* (groepen, individuen).

Het begrip "gelijkheid" kent veel facetten en invullingen. Gelijkheid gaat niet over identiek maken of identiek zijn, het gaat om gelijkwaardigheid – gelijkheid als waarde, in de zin dat ieder gelijke rechten op welvaart

en welzijn mag hebben. We kunnen ook spreken van het onderscheid te maken tussen gelijke *kansen* en gelijke *uitkomsten*. In het eerste geval wordt de gelijkheid beoogd in de zin van gelijke kansen, in het tweede geval wordt beoogd dat "aan het einde van de rit" ieder even veel (in absolute of relatieve zin) van het maatschappelijk goed heeft. Bij gelijke kansen kan weer onderscheid gemaakt worden tussen *formele* en *materiële* gelijke kansen. In het eerste wordt de formeel-juridische kant benadrukt (iedereen heeft formeel stemrecht, dus macht), in het tweede de inhoudelijk materiële kant (iedereen heeft gelijke toegang tot hulpbronnen). Dit laatste gaat in de richting van gelijkheid van *mogelijkheden*.³

In het woonbeleid heeft steeds een streven gezeten van een zekere gelijkheid of – milder geformuleerd – van een beheersing of verkleining van de kloof tussen arm en rijk. Iedereen moet een kans op fatsoenlijk wonen hebben: het is vaak "een kwestie van beschaving" genoemd. In de grondwet is opgenomen dat wonen een bron is van overheidszorg. In het beleid is de trits "kwaliteit, beschikbaarheid en betaalbaarheid" gemeengoed.

Maar evenzeer heeft het woonbeleid zich steeds moeten verhouden met de drang tot verschil. Want soms leidde gelijke behandeling juist tot discutabele verschillen of – andere

mogelijkheid – was een ongelijke behandeling nodig om gelijke en maatschappelijk geaccepteerde uitkomsten te krijgen. Daarbij brengt het belang van wonen en de persoonlijke betrokkenheid van mensen met het wonen als vanzelf met zich mee dat mensen zich willen onderscheiden. Wonen is ook een individuele expressie. Een persoonlijke handtekening kan botsen met de omgeving of de voorkeuren van anderen. Tegelijk kunnen verschillen in het wonen ook weer gedempt worden door de ruimtelijke beperkingen: in een klein land als Nederland is de noodzaak van ruimtelijk beleid en ruimtelijke restricties meer geaccepteerd.

Dat “verschil” zich meer opdringt als thema, is ook toe te schrijven aan de migratiebewegingen die de laatste vijftig jaar Nederland hebben bereikt. Na de vestiging van groepen, aangeduid achtereenvolgens als “gastarbeiders”, “buitenlandse werknemers”, “medelanders”, “etnische minderheden”, “allochtonen” en “migranten” en de gezinsvorming heeft in de grote steden ongeveer de helft van de bevolking allochtone komaf. Omgaan met diversiteit is in de steden dus dagelijks leven.

Vier voorbeelden

Aan de hand van vier voorbeelden wil ik laten zien hoe de spanning tussen gelijkheid en verschil zich in het wonen in Nederland gemanifesteerd heeft. Deze laten zich goed illustreren bij de positie van migranten, zoals deze in diverse decennia aan de orde geweest is. Ik kies als eerste voorbeeld voor de ruimtelijke sfeer: het spreidingsbeleid van migranten in Rotterdam in de jaren zeventig en tachtig. Als tweede voorbeeld laat ik de woonruimteverdeling op de lokale markt van sociale huurwoningen zien in Eindhoven in de jaren tachtig. Daarna bespreek ik het dispuut over multicultureel bouwen en wonen, onlangs in Amsterdam en tot slot de huisvestingspositie van nieuwe migranten uit Oost-Europa. Met deze voorbeelden zijn ruimtelijke, institutionele, culturele fac-

toren belicht en is aandacht besteed aan “nieuwe” groepen die permanent tijdelijk onderdak zoeken.

Spreidingsbeleid

Na de zomerrellen in de Rotterdamse Afrikaanderwijk (1972) waarbij pensions met Turkse inwoners door buurtbewoners werden belaagd, ontstond er in de stad een politieke flow om de kans op verdere rellen te voorkomen door middel van een gelijkmatige spreiding over de stad van de aanwezige migranten⁴. Na zes weken stemde de gemeenteraad van Rotterdam in met een regeling waarin een huisvestingsvergunning aan een woningzoekende kon worden geweigerd als het percentage van migranten in de betreffende wijk hoger zou worden dan 5%. Zo werd beoogd een gelijke verdeling te bewerkstelligen (gelijkheid in gebied), terwijl dit de huisvestingskansen van migranten negatief zou beïnvloeden, omdat er delen van de stad “gesloten” zijn vanwege de drempel van 5% (ongelijkheid in kansen). Deze regeling werd niet veel later door het kabinet vernietigd wegens ongelijke behandeling op basis van etniciteit. Dit belette Rotterdam niet om daarna een nieuwe poging te doen om bevolkingsgroepen gelijkmatig te verdelen over de stad. Aan het einde van de jaren zeventig werden bepaalde (nieuwere) delen van de stad aangewezen als geschikt voor specifieke etnische groepen volgens het model van de “gebundelde deconcentratie”. In de nota Leegloop en toeloop (1980) werd deze poging tot spreiding van migranten naar nieuwere woongebieden als volgt verantwoord: *“Is het verantwoord de bewoners van oude wijken nog langer vrijwel alleen de last te laten dragen van een aantal minderheidsgroepen die bij voorkeur hun huisvesting zoeken in deze wijken?”*

Uit dit citaat blijkt niet alleen dat de aanwezigheid van migranten als “een last” werd ge-

“WONEN IS OOK EEN INDIVIDUELE EXPRESSIE”

zien, ook zien we de ambitie om deze “lasten” (i.c. aantal minderheidsgroepen) gelijk over de stad te verdelen. Daarna kon een kort geding van Rotterdamse migrantenorganisaties tegen dit beleid niet uitblijven. Toen er, aan het begin van de jaren tachtig aanwijzingen waren dat de gemeente Rotterdam dit geding zou verliezen, werd in 1983 een zogeheten Protocol tussen de gemeente en deze organisaties getekend. In dit protocol spraken partijen af om voortaan geen bevolkingsbeleid te voeren maar een (her)huisvestingsbeleid en dat iedereen gelijke kansen op een woning heeft, ongeacht het percentage migranten in de wijk. Ook over de terminologie werden afspraken gemaakt: voortaan zou het gebruik van de termen “spreiden” en “gebundelde deconcentratie” achterwege blijven.

Ook daarna – hoe kan het anders – was de thematiek van gelijke behandeling niet weg. Steeds botsten ambities van gelijkheid (gebieden gelijk maken of toch gelijke behandeling per persoon) met ambities van verschil (verschillen tussen gebieden beheersen of toch verschil van behandeling bij de aanvraag van een huisvestingsvergunning). In de periode van de jaren zeventig en tachtig kende Rotterdam een omvangrijke stadsvernieuwingsaanpak. Hierbij was de leidraad

“Bouwen voor de Buurt” en bij de invulling van dit beleid werd onder “de buurt” vooral de ingezetenen gerekend, de zogenaamde “oorspronkies” (de autochtone, zittende wijkbewoner). De positie van nieuwkomers als migranten en studenten was zwak. In de regels van toewijzing van de gerealiseerde nieuwbouwwoningen gingen de “oorspronkies” voor. In de bestaande woningvoorraad werd met behulp van “stippenkaarten” (waar woont wel of niet een migrantenhuishouden) gewerkt aan wat genoemd werd “zorgvuldige plaatsing”.

Woonruimteverdeling

In dezelfde tijd (jaren tachtig) speelde in vrijwel alle steden het vraagstuk van de lokale woonruimteverdeling en de positie van “nieuwe groepen” zoals etnische minderheden⁵. In Eindhoven bestond in die tijd voor de woningzoekenden in de sociale huursector een objectief puntenstelsel en een urgentiebepaling, waardoor de toewijzing van woningen – zo werd uitgedragen – op volgorde zou plaats vinden. Nader onderzoek in de stad liet zien dat er behalve de harde en objectieve criteria tal van zachte criteria gehanteerd werden. Als een woningzoekende zich meldde voor inschrijving als woningzoekende, werd een intakegesprek gevoerd

en hierin werd de zogenoemde “mate van aanpassing” (kleding, taal, indruk) vastgesteld. Dit laatste was, zo werd de onderzoekers verzekerd, vooral van belang bij de plaatsing van woningzoekenden in “relatief goede buurten”. Daarnaast werden er in de praktijk maximum-normen op complexniveau gehanteerd: 1 migrant op ten hoogste 6 woningen, 10% migranten per complex (maar bij “aangepasten” mocht het tot 18% lopen). Ook was het in de beleidspraktijk niet de bedoeling een woning, gelegen naast een hoekwoning aan een migrant toe te wijzen, want dan zou het Nederlandse huishouden van de hoekwoning “geblokkeerd” worden.

In de jaren negentig werd dit zogeheten “distributiemodel” (waarin dus ruime mogelijkheden waren voor de verhuurders om subjectieve criteria te hanteren, die in het nadeel werkten van groepen als migranten) vervangen door het (Delftse) aanbodmodel. Woningzoekenden konden nu elke keer hun belangstelling voor een bepaalde vrijkomende woning (in de woonkrant gepubliceerd) kenbaar maken. De toewijzing vond dan plaats op basis van het aantal jaren woonduur in de huidige woning (bij doorstromers) of het aantal jaren inschrijvingsduur (bij starters). Andere criteria waren er niet. Het systeem had de charme van de eenvoud en subjectieve plaatsingscriteria waren er niet langer. Zichtbaar werd nu dat voor een populaire woning zoveel belangstelling was dat soms een woonduur van twintig of dertig jaar vereist was om hiervoor in aanmerking te komen. Veel migrantenhuishoudens hadden deze woonduur niet.

Inmiddels wordt op veel plaatsen gewerkt met nieuwe combinaties, waarin er een mix is van harde en zachte criteria (inkomen, huishoudengrootte, woonduur, label van de woning voor bepaalde doelgroep). Woonruimteverdeling lijkt ook weer terug te zijn

op de politieke agenda: er is nu een Huisvestingswet en er is een zogeheten “Rotterdamwet”. In deze laatste wet (voorjaar 2014, van toepassing voor delen van de huurvoorraad in Rotterdam-Zuid) is geregeld dat een huisvestingsvergunning voor het betreffende gebied niet gegeven wordt aan woningzoekenden (van buiten de regio, of kort wonend in de regio) met een bijstandsuitkering. Opnieuw wordt er dus “verschil” gemaakt met een beroep op verdeling van de last voor leefbaarheid als er in een wijk veel mensen met een uitkering wonen.

In dit beleidsterrein is het maken van onderscheid en verschil jarenlang gebruik. Dit is niet vreemd bij een vraagstuk als het verdelen van de schaarste. Dit vergt per definitie onderscheid. Gelijkheid werd uitgedragen via objectieve puntentallen, verschil werd verantwoord door te wijzen op het “grotere” belang van het betreffende gebied (wijk/stad).

Multicultureel

Het dispuut tussen gelijkheid en verschil dook ook in 2012 op in Amsterdam⁶. Woningcorporatie Eigen Haard had een renovatieplan van 200 woningen en pleegde overleg met de bewoners, veelal van Turkse herkomst. Het overleg leverde op dat het oorspronkelijke plan werd aangepast: er kwam een grotere keuken, tussen de woonkamer en de keuken werden schuifdeuren geplaatst, in de hal kwam een kraantje en een berghok. Deze wijzigingen sloten aan bij de wensen van de islamitische gebruikers: de keuken wordt meer een verblijfsruimte, er kan een scheiding tussen woonkamer en keuken gemaakt worden, met het kraantje kunnen de voeten worden gewassen en in het berghok kunnen schoenen geplaatst worden. Dit ziet er specifiek uit en passend in een op de islam gebaseerde woonsituatie. Maar goed beschouwd kunnen deze aanpassingen de flexibiliteit van de woning dienen. Toen het aangepaste plan in de publiciteit kwam, werd de wo-

ning door de plaatselijke pers aangeduid als “halalwoning”. De woningcorporatie kreeg veel kritiek over zich heen. Kamerleden en gemeenteraadsleden meenden dat “de scheiding tussen kerk en staat in het geding was”, dat “met gemeenschapsgeld een getto werd gebouwd”. De corporatie stelde echter dat deze aanpassingen de woningen flexibel maken voor de toekomst en dat de wijzigingen het gevolg waren van actieve bewonersparticipatie. In dit project bleek dat de wens tot participatie (bevolking) verzoenbaar is met de wens tot flexibiliteit van de woning (corporatie). Het is dan merkwaardig zware kritische noten te horen als de alom geuite wens tot meer participatie van de huurders tot iets leidt wat niet door ieder verwacht werd. Het valt niet in te zien waarom aan allochtone bewoners het recht op invloed op hun woning ontzegd zou moeten worden. Gelijke rechten op participatie kunnen leiden tot verschillen in de woning⁷.

Nieuwe migranten

In de laatste tien jaar hebben veel migranten uit Oost-Europa zich in Nederland gevestigd. Velen zijn inwonend. In pensions, in particuliere huurwoningen, in Polenhotels. De migratie kent een ander karakter: het is zeker geen breuk met het land van herkomst (kiezen tussen “hier of daar”), maar het is een meer vloeiende lijn van verblijf hier en weer even terug naar daar (“hier en daar”). Het is dus geen “harde” immigratie of emigratie, maar een vloeiende transnationale migratie⁸. De steden en de verhuurders zien zich geconfronteerd met een nieuwe woningvraag, waarin een grote dosis aan goedkoop en tijdelijk wonen is opgenomen. Ook nu doen zich weer discussies voor over aantallen (limiet per stad, per buurt) en de ervaren belasting die van deze migratie uitgaat. De beleidslijnen van gelijke behandeling en van ruimte voor verschil worden bemoeilijkt bij een hogere druk van outsiders waarbij het ook nog zo is dat niet al

deze outsiders insiders willen worden. In de samenleving is de noodzaak gegroeid van het omgaan met “permanente tijdelijkheid”. De vraag van “blijven ze of gaan ze terug”, een vraag die jaren lang het migratiebeleid overheerste, is niet langer van toepassing: het is allebei waar.

Bijeen genomen

Met deze vier voorbeelden beoog ik te laten zien dat in het Nederland van de laatste decennia voortdurend geworsteld is met de relatie tussen gelijkheid en verschil. Dit is goed zichtbaar te maken bij het woonbeleid en de positie van migranten hierin: in de ruimtelijke verdeling over de stad, in de woonruimteverdeling, in multicultureel bouwen en wonen en in de positie van de MOE-landers.

In de jaren zeventig en tachtig domineerde het concept van de ontvangende samenleving die nieuwe groepen moest opvangen en doen integreren. Bij de integratie werd gerept van “integratie met behoud van identiteit”. De eigen identiteit werd gezien als apart en als een legitimatie voor een aanpak van spreiding en verdunning. Het omgaan met deze verschillen in het woonbeleid betekende in de praktijk vaak een handicap in kansen voor deze groepen. Later (in de jaren negentig) werd meer ingezet op een evenredige deelname aan werk, wonen en onderwijs en kreeg een meer gelijke toegang aandacht van het beleid. Weer later, na 2000, is er op de golven van het populisme een sterker accent gelegd op de culturele eigenheid en worden problemen meer in dit perspectief geduid. Het debat over de halalwoningen maakte duidelijk dat er een grote gevoeligheid is voor het ruimte maken voor verschil. In een samenleving waarin de effecten van de globalisering niet abstract en veraf zijn, maar nabij en op straat zichtbaar, luistert de nieuwe balans tussen gelijkheid en verschil nauw.

Schema: gelijkheid en verschil

		verschil bevorderen?	
		nee: wegwerken	ja: ruimte geven
gelijkheid bevorderen?	nee, geen oog voor	1. verschillen wegwerken en geen oog voor gelijkheid	2. verschillen ruimte geven en geen oog voor gelijkheid
	ja, bewerkstelligen	3. verschillen wegwerken en gelijkheid bewerkstelligen	4. verschillen ruimte geven en gelijkheid bewerkstelligen

Slot

Versillen zijn inherent aan de samenleving en aan de stad. Door de globalisering en de migratie is de noodzaak om verschillen een plaats te geven in het stedelijk beleid onontkoombaar. In bovenstaand schema wil ik deze noodzaak verduidelijken.

De eerste variant (geen gelijkheid/geen verschil) is een variant waarin zowel gelijkheid als verschil niet geagendeerd wordt. Deze variant is erg onwaarschijnlijk: altijd zal er druk zal zijn vanuit de samenleving om in het beleid iets te bevorderen dan iets wel tegen te gaan. Deze variant past alleen in een totalitaire staat.

In de tweede variant (geen gelijkheid/wel verschil) worden verschillen positief geduid en worden deze ook beschouwd als een obstakel in een gelijkheidsstreven. Dan dreigt afzijdigheid ten opzichte van de basiswaarde dat alle mensen gelijk zijn voor de wet en wordt verschil bezongen, ook als het heel pijnlijke existentiële verschillen zijn⁹.

In de derde variant (wel gelijkheid/geen verschil) wordt het gelijksstreven dusdanig ingevuld dat verschillen hiervoor moeten wijken. Dan wordt er tekort gedaan aan wezenlijke en niet uit te wissen fenomenen in de stad. Dan betreden we een onhaalbaar en onwenselijk traject.

Geen van deze drie varianten kunnen een oplossing zijn in de complexe stedelijke samenleving die wij kennen. Gelijkheid en verschil kunnen niet genegeerd worden of tegen elkaar uitgeruild. Hoe ingewikkeld ook, we zullen dus een route moeten zoeken in de vierde variant van gelijkheid en verschil.

Het helpt al als beide begrippen niet als communicerende vaten gezien worden. Er mag wel een scherp zicht zijn hoe het ene bevorderlijk kan zijn voor het andere. Dan gaat het om gelijkheid in de zin van het bevorderen van materiele kansen voor groepen die zeer verschillend zijn in hun identiteit en cultureel repertoire. Bij het bevorderen van de gelijkheid kan afgewogen worden of en hoe gelijkheid voor de een ongelijkheid voor de ander is. Versillen hoeven niet als vanzelf gezien worden als problematisch. In overleg kan vastgesteld worden welke verschillen wel problematisch zijn en welke niet.

Een voorbeeld: bij de wijkaanpak in Den Haag worden diverse verschillen tussen de Schilderswijk en het stedelijk gemiddelde geproblematiseerd. Maar is bijvoorbeeld het verschil in percentage sociale huurwoningen in de Schilderswijk ten opzichte van het stedelijk gemiddelde niet een geheel andere zaak dan het verschil in levensverwachting in de Schilderswijk ten opzichte van het stedelijk gemiddelde?

Het wordt een grote opgave om in een tijd waarin de krachten van verschil maken sterk zijn, condities te borgen van materiele gelijke kansen. Immers, het motto "iedereen is gelijk voor de wet" zal ook doorvertaald moeten worden in kansen en mogelijkheden in de praktijk van stad en samenleving. Naast de waarde van respect voor identiteit en verschil, is dit een waarde die de hogeschool aan studenten mag meegeven als bagage voor hun mars door de instituties van de 21^e eeuw. ■

Eindnoten

- ¹ Dit artikel is een uitgewerkte versie van een lezing in het kader van de Masterclass gelijkheid en Verschil (november/december 2013) van het lectoraat Burgerschap en Diversiteit (lector B. Prins).
- ² Smit e.a. (2014)
- ³ P. de Beer e.a., 2006, p. 16-34.
- ⁴ Smit (1991), L.A. de Klerk (1982), Samenwerkingsverband van Kategorale Migrantenorganisaties en J. Koster (1988).
- ⁵ Smit e.a. (1984) en Smit (1991)
- ⁶ P. Hooimeijer en V. Smit (2013) bespreken in het Parool deze casus.
- ⁷ De VROM-raad (2002) adviseerde op diens verzoek de Tweede Kamer over multicultureel bouwen en bepleitte een ontspannen kijk hierop. Twee maanden na de presentatie was de moord op Fortuyn en de Tweede Kamer heeft het advies nooit meer besproken.
- ⁸ Engbersen G. e.a. (2006) presenteren een typologie van vier typen van migranten. Nijhoff (2013) sprak langverblivende Polen in Den Haag.
- ⁹ Frissen (2007) verwelkomt het verschil en kritiseert de gelijkheid. Dit levert een kritische bespreking op van P. de Beer (2007) en H. Boutellier (2007).

Referenties

- Beer, P. De (2007). De simpele wereld van Frissen. (Bespreking van De staat van verschil – een kritiek van de gelijkheid). *Socialisme en democratie*, 64 (11/12), 68-69.
- Beer, P. de, Meer, J. Van der, & Pekelharing, P. (2006). *Gelijk, over de noodzakelijke terugkeer van een klassiek ideaal*. Amsterdam: Van Gennepe/ De Balie.
- Boutellier, H. (2007). De profeet van een steeds merkwaardiger land. Essay n.a.v. De staat van verschil, P. Frissen. *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, 7/ 8, 15-19.
- Engbersen, G., M. Iliès, A. Leerkes, E. Snel en R. van der Meij, *Arbeidsmigratie in vieren. Bulgaren en Roemenen vergeleken met Polen*. Rotterdam, Erasmusuniversiteit Rotterdam, 2011.
- Frissen, P.H.A. (2007). *De staat van verschil. Een kritiek van de gelijkheid*. Amsterdam: Van Gennepe.
- Hooimeijer, P., en Smit, V. (2013). De halalwoning, integratie door participatie. In: *Het Parool*, 7 februari 2013.
- Klerk, L.A. (Red.) (1982). *Stadsvernieuwing in Rotterdam*. Den Haag: Vuga.
- Nijhoff, K., *Veel stemmen, een ander geluid. Poolse migranten in Den Haag*. Den Haag, De Haagse Hogeschool, lectoraat Grootstedelijke ontwikkeling. 2013.
- Samenwerkingsverband van Kategorale Migrantenorganisaties en Koster, J. (1988). *Migranten op de Rotterdamse woningmarkt*. Landsmeer: Uitgeverij Ordeman.
- Smit, V. (1991). *De verdeling van woningen. Een kwestie van onderhandelen* (proefschrift). Eindhoven: Technische Universiteit Eindhoven.
- Smit, V., Hendriks, J., en Smeets, J. (1984). *In de knel. Onderzoek naar de huisvestingssituatie en huisvestingsmogelijkheden van Turken en Marokkanen in Eindhoven*. Eindhoven: Technische Universiteit, faculteit Bouwkunde.
- Smit, V. (2014). *De maakbare stad. Rondkijken in Den Haag. Maatschappelijke en Sociale en Culturele Verkenningen*, 3. Den Haag: De Haagse Hogeschool.
- VROM-raad (2002). *Smaken verschillen. Multicultureel bouwen en wonen*. Den Haag: VROM-raad.